

УДК 336.77:334.72

Голобородько Я.О.
аспірант

Уманського національного університету садівництва

**РОЛЬ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
В ПІДВИЩЕННІ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ****THE ROLE OF INVESTMENT ASSURANCE IN RISING
THE COMPETITIVENESS OF BUSINESS ENTITIES IN AGRICULTURE****АНОТАЦІЯ**

У статті досліджено сучасний стан та напрями вдосконалення інвестиційного забезпечення в конкурентоспроможності аграріїв. Основним джерелом інвестицій за сучасних умов господарювання аграріїв є власні джерела фінансування, що певною мірою обмежують їх в розширенні затрат інвестиційного спрямування. Диверсифікація джерел має першочергове значення для суб'єктів господарювання аграрної галузі. Дієвість інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності аграріїв зростає внаслідок відновлення практики нормативного розподілу прибутку та зміни організації ведення бухгалтерського обліку, яким передбачено облік витрат і джерел інвестиційного спрямування відобразити в окремому розділі балансу. Облік зберігання фінансових ресурсів в банках слід розділити за спрямуванням залежно від інвестиційного чи операційного характеру.

Ключові слова: інвестиційне забезпечення, конкурентоспроможність, криза, прибуток, пільгове кредитування, інвестиційна і операційна діяльності.

АННОТАЦИЯ

В статье исследовано современное состояние и пути совершенствования инвестиционного обеспечения конкурентоспособности аграриев. Основным источником инвестиций при современных условиях ведения хозяйства аграриев являются собственные источники финансирования, которые в определенной степени ограничивают их в расширении затрат инвестиционного характера. Диверсификация источников имеет первоочередное значение для субъектов ведения хозяйства аграрной отрасли. Действенность инвестиционного обеспечения конкурентоспособности аграриев возрастет вследствие возобновления практики нормативного распределения прибыли и изменения организации ведения бухгалтерского учета, предусматривающего учет расходов и источников инвестиционного характера отображать в отдельном разделе баланса. Учет хранения финансовых ресурсов в банках следует разделить в зависимости от их использования, в частности операционной и инвестиционной сферы деятельности.

Ключевые слова: инвестиционное обеспечение, конкурентоспособность, кризис, льготное кредитование, инвестиционная и операционная деятельность.

ANNOTATION

The modern state and the ways of improvement of investment support of competitiveness of farmers are given in the article. The main sources of investment in modern conditions of farming are the private sources of financing which on some extent restrict them in expansion of investment spendings. The diversification of sources has the primary importance for business entities of farming in agriculture. The validity of investment assurance of competitiveness of farmers is increasing according to renewal of practice of a standard division of profit and change of an organization of accounting which foresees to reflect recording of spendings and sources of investment character in a special section of balance. The account of deposits of financial resources in banks is necessary to divide depending on their usage especially on operational and investment sphere of activity.

Keywords: investment assurance, competitiveness, crisis, concessional lending, investment and operating activity.

Постановка проблеми. Рівень інвестиційного забезпечення суб'єктів аграрного виробництва впливає на розвиток економіки, конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції та ефективність виробництва. З метою гарантування продовольчої безпеки держава має орієнтуватися на міжнародні стандарти рівня і якості життя, зростання виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції з використанням сучасних прогресивних технологій, передових технологій господарювання. Економічний розвиток аграрної галузі, її конкурентоспроможності і стійкості обумовлені зростанням ефективності діяльності окремих суб'єктів галузі з метою забезпечення соціально-економічного їх розвитку, зокрема та національного господарства в цілому. Ринкові умови господарювання вітчизняної економіки із застосуванням стратегії інноваційного і стійкого розвитку потребують інтенсифікації конкурентних процесів аграрної галузі. Внаслідок зростаючої глобалізації в сучасному світовому економічному просторі конкуренція і стійкий розвиток, як невід'ємні складові економічних процесів, проявляються як на мікроекономічному, так і макроекономічному рівні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наслідки фінансової кризи переконливо свідчать, що нагальною проблемою для аграріїв є і залишається пошук інвестицій, здатних забезпечити розширене відтворення сільськогосподарського виробництва. Країни з розвиненими ринковими відносинами у кризовий період використовують як державні джерела фінансування, так і банківські кредити, здатні безперервно фінансувати інвестиційних проектів в аграрну галузь.

Питання інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів аграрного виробництва завжди було в центрі уваги провідних вітчизняних і зарубіжних вчених. Дослідженню теоретичних та практичних питань з цієї проблеми присвятили свої наукові праці М. Дем'яненко, О. Гудзь, М. Малік, М. Кисіль, М. Коденська, П. Саблук, П. Стецюк та багато інших.

Постановка завдання. Завданнями цієї статті є дослідження стану та перспектив інноваційного забезпечення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання аграрної галузі.

В опублікованих наукових працях вітчизняних вчених остаточно не окреслені особливості впливу інвестиційного забезпечення на конкурентоспроможність суб'єктів аграрного виробництва за умов кризи, не повною мірою висвітлено вплив регуляторів на зростання обсягів фінансування інвестиційної діяльності галузі. Актуальність, практичне значення зазначеної проблеми, недостатнє її висвітлення в економічній літературі зумовили вибір теми статті. Для виконання поставленої мети у процесі його проведення використано економіко-статистичні методи дослідження, зокрема метод ретроспективного аналізу, монографічний та табличний.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток аграрної галузі охоплює біологічні, екологічні, соціальні та економічні системи, що потребують створення відповідних умов для їх розвитку. Стратегія стійкого розвитку аграрної галузі на сучасному етапі полягає в забезпеченні комплексного і системного використання резервів, спрямованих на зростання ефективності та конкурентоспроможності виробництва і створення на цій основі передумов для стійкого довготривалого зростання і розвитку економіки, гарантування продовольчої безпеки, максимально високих темпів реальних доходів та якості життя населення. Успішна реалізація цієї стратегії можлива при дотриманні певних вимог.

По-перше, вона повинна мати інноваційно-інвестиційну спрямованість і орієнтуватися на

максимальну мобілізацію внутрішніх резервів суб'єктів господарювання галузі.

По-друге, найважливішою вимогою до стратегії розвитку аграрного виробництва є неухильне і стійке зростання ефективності та конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції за рахунок збалансованого розвитку продуктивних сил на основі впровадження зберігаючих технологій, прогресивних методів ведення виробництва.

По-третє, розроблення і реалізація стратегії розвитку аграрної галузі має передбачати органічне поєднання державного регулювання економіки аграрної галузі і створення умов для самокерованої інноваційної діяльності приватного бізнесу і підприємництва.

По-четверте, вимогою до стратегії регіонального розвитку аграрної галузі є комплексне і системне вирішення науково-технічних, економічних і соціально-екологічних проблем, здатних гарантувати продовольчу незалежність і безпеку.

Вирішення проблеми забезпечення інвестиційного розвитку в підвищенні конкурентоспроможності суб'єктів господарювання аграрної галузі можливе за рахунок різних джерел, а саме власних, коштів бюджетів всіх рівнів, банківських кредитів, зокрема і отриманих на пільгових умовах, залучення іноземних інвестицій, активного використання позабюджетних коштів.

За сучасних умов аграрії використовують для фінансування інвестиційних проектів бюджетні та позабюджетні кошти, залучають іноземні

Таблиця 1

Інвестиції за джерелами фінансування суб'єктів господарювання аграрної галузі Черкаської області, за роками

Показники	2010	2011	2012	2013
У фактичних цінах, тис. грн				
Усього	281 428	3 225 323	3 781 025	3 413 314
зокрема за рахунок				
коштів державного бюджету	195 150	232 109	217 807	127 487
коштів місцевих бюджетів	138 702	153 036	180 258	215 497
власних коштів підприємств та організацій	1 620 919	2 182 982	2 624 706	236 2406
кредитів банків та інших позик	320 238	291 222	337 914	307 693
коштів іноземних інвесторів	6 066	24 070	–	4 254
коштів населення на будівництво власних квартир	24 958	30 685	44 038	36931
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	340 695	231 987	314 523	299143
інших джерел фінансування	184 700	79 232	61 779	59903
Відсотків до загального обсягу				
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0
зокрема за рахунок				
коштів державного бюджету	6,9	7,2	5,8	3,7
коштів місцевих бюджетів	4,9	4,7	4,8	6,3
власних коштів підприємств та організацій	57,2	67,7	69,4	69,2
кредитів банків та інших позик	11,3	9,0	8,9	9,0
коштів іноземних інвесторів	0,2	0,7	–	0,1
коштів населення на будівництво власних квартир	0,9	1,0	1,2	1,1
коштів населення на індивідуальне житлове будівництво	12,0	7,2	8,3	8,8
інших джерел фінансування	6,5	2,5	1,6	1,8

Джерело: дані Державної служби статистики України Головного управління статистики у Черкаській області

інвестиції та кредити комерційних банків (табл. 1). Водночас, як свідчить практика, ще не повною мірою використані можливості щодо пошуку альтернативних джерел фінансування інвестиційних проектів, здатних забезпечити виконання інвестиційних програм.

Проведений аналіз даних свідчить, що впродовж досліджуваного періоду найбільшу питому вагу в структурі інвестицій в аграрну галузь Черкащини займають власні кошти суб'єктів господарювання. Якщо у 2010 р. питома вага власних коштів суб'єктів господарювання в інвестиції склала 57,2%, то у 2013 р. на 12,0 відсоткових пункти більше. Основними джерелами власних коштів суб'єктів господарювання є прибуток та амортизаційні відрахування. Суттєво скоротилися інвестиції в аграрну галузь області за рахунок коштів державного бюджету з 6,9% від загальної вартості інвестицій в галузь у 2009 р. до 3,7% у 2013 р. Натомість на 1,4 відсоткових пункти у 2013 р. проти 2010 р. зросли інвестиції з місцевого бюджету. Незначні суми інвестицій аграрії отримують від комерційних банків. Їх питома вага в загальних джерелах інвестицій аграрної галузі в 2013 р. склали 9,0% або на 2,3 відсоткових пункти менше порівняно з 2010р. В аграрну галузь Черкаської області майже не надходять інвестиції від іноземних інвесторів. За досліджуваний період надійшло інвестицій в аграрну галузь області у 2010 р. на 6 066 тис. грн, у 2011 р. – 24 070 тис. грн і у 2013 р. на 4 254 тис. грн., або відповідно 0,2, 0,7 і 0,1% від загальних інвестицій.

Диверсифікація надходження інвестицій за джерелами має першочергове значення. Водночас із проблемами фінансово-кредитної системи, що виникали на тлі кризи в країні, політичною ситуацією, розраховувати на приплив інвестицій не має сенсу. Тому власні джерела фінансування залишаються головним джерелом інвестиційних надходжень суб'єктів господарювання. Як свідчить проведений аналіз, не всі суб'єкти господарювання області в економічно обґрунтованих розмірах спрямовують прибуток на інвестиції. З відміною нормативного методу розподілу прибутку суб'єкти господарювання аграрної галузі отриманий прибуток взагалі не спрямовують на розширене відтворення, зокрема поповнення статутного капіталу в частині основних засобів та оборотних активів. Вважаємо, що нинішня практика розподілу прибутку для суб'єктів господарювання аграрної галузі не підтвердила своєї дієвості. Тому слід повернутися до практики нормативного розподілу прибутку з обов'язковим його розподілом на поповнення статутного капіталу в частині основних засобів та оборотних активів. Внаслідок цього суб'єкти господарювання зможуть сформувати власні джерела для фінансування інвестиційних проектів.

В економічній літературі останніх років зростає інтерес до проблеми вдосконалення фінансової звітності суб'єктів господарювання

аграрної галузі. Загальновідомо, що за часів директивної економіки в складі балансу сільськогосподарського підприємства обліковувалися окремо в четвертому розділі активу балансу затрати на капітальні вкладення, а в пасиві цього ж розділу – джерела їх фінансування. Така практика сприяла оперативному отриманню суб'єктами господарювання інформації щодо наявних інвестиційних витрат та джерел їх фінансування. Крім того, на основі отриманої щомісячної інформації щодо затрат інвестиційного характеру та джерел їх фінансування слугувало основною передумовою для розрахунку помісячного розміру імобілізації коштів інвестиційного характеру в операційну діяльність. Побудова бухгалтерського обліку повинна сприяти закріпленню як за операційною, так і інвестиційною сферою діяльності розміру власного капіталу, необхідних для безперервного процесу виробництва.

У цьому аспекті цікавим є розмежування джерел фінансування інвестиційної та операційної сфер діяльності. Такий практичний досвід застосовували, і притому успішно, у сільськогосподарських кооперативах Чехії та Угорщини [1, с. 28]. В сільськогосподарських підприємствах цих країн в рамках одного звіту складають окремо інвестиційний та операційний баланси. Останній відображає розміщення всіх оборотних активів і джерел їх фінансування, що в певній мірі сприяє попередженню їх відволікання на інші цілі.

Сьогодні відповідно до методології бухгалтерського обліку кошти підприємства зосереджені на одному рахунку. Акумуляція на одному рахунку коштів операційної і інвестиційної діяльності не дала бажаних результатів і призвела до відволікання власних фінансових ресурсів на непередбачувані цілі [2, с. 31]. Результати проведеного дослідження свідчить, що режим функціонування єдиних рахунків можна запроваджувати лише для високорентабельних суб'єктів господарювання, які не мають простроченої заборгованості з кредитів. Суб'єкти господарювання, що не забезпечують збереження власних оборотних активів, повинні розділити не тільки зберігання коштів на окремих рахунках в банку, але і джерела фінансування як операційної, так і інвестиційної сфер діяльності. Відособлення ресурсів, передбачених для інвестиційної та операційної сфер діяльності сприятиме закріпленню твердо фіксованої суми коштів, необхідних для безперервного процесу виробництва операційної та інвестиційної діяльності.

В Україні активно обговорюється питання щодо зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення та створення на найближчу перспективу ринку їх продажу. Підвищенню інвестиційного забезпечення конкурентоспроможності аграріїв на найближчу перспективу може сприяти зняття мораторію на продаж земель сільськогосподарського при-

значення. Це є однією із передумов залучення в галузь додаткових фінансових ресурсів, які спрямовувалися б на фінансування інвестиційних проектів суб'єктів господарювання аграрної галузі. Частина коштів від продажу земель сільськогосподарського призначення повинна спрямовуватися на формування спеціального фонду і використовуватися на фінансування інвестиційних проектів суб'єктів господарювання аграрної галузі. Це потребує на законодавчому рівні прийняття закону, яким би передбачалося створення спеціального джерела для фінансування інвестиційної діяльності аграріїв від продажу земель сільськогосподарського призначення.

З метою підвищення конкурентоспроможності суб'єктів господарювання галузі власники сільськогосподарських земель, зі своєї сторони, повинні інтегруватися з державними органами через участь їх капіталів для втілення в реальність інноваційних ідей, технологічних розробок для покращення інвестиційного середовища галузі. Крім цього, державна підтримка інвестиційних проектів аграріїв повинна передбачати фінансування через систему державних інвестиційних програм, формування інноваційної інфраструктури, використання непрямих методів регулювання (використання фіскальних методів, нормативно-правове регулювання у сфері передачі, захисту й охорони інтелектуальної власності, а також створення сприятливих умов для діяльності структур, що беруть

участь у виробництві та комерційній реалізації наукових знань і технологій).

Загальновідомо, що впродовж тривалого періоду для аграріїв діє механізм пільгового кредитування через здешевлення відсотків за отримані кредити, зокрема і довгострокові. Водночас, як свідчить аналіз, їх розмір в цілому по Україні не значний. В останні роки внаслідок фінансової кризи пільгове кредитування як операційної, так і інвестиційної діяльності практично призупинено як по Україні в цілому, так і по Черкаській області зокрема.

Досвід отримання довгострокових пільгових кредитів у Черкаській області свідчить про ручний, а не економічний механізм їх розподілу позичальникам. Відсутність чіткого механізму розподілу пільгових кредитів призвело до того, що окремі райони області не отримали широкого доступу до пільгових довгострокових кредитів. На недоліки наявного механізму розподілу пільгового кредиту в інвестиційну діяльність аграріїв привертала увагу також інші дослідники цієї проблеми [3, с. 38]. Недоліком в розподілі пільгових довгострокових банківських кредитів для інвестиційних потреб, як свідчать результати дослідження, є несформована банківська система Черкащини, оскільки в області взагалі відсутні материнські банки. Всі банки, що функціонують в області, є дочірніми. Звідси і незацікавленість їх у фінансуванні інвестиційних проектів суб'єктів господарювання аграр-

Таблиця 2

Основні показники інвестиційної діяльності суб'єктів господарювання аграрної галузі Черкаської області, за роками

Показники	2009	2010	2011	2012	2013
Інвестиції в основний капітал (у фактичних цінах) млн грн	3 040,4	2 831,0	3 397,2	4 144,5	3 210,4
У% до попереднього року	52,8	93,1	120,0	122,9	94,5
Інвестиції в основний капітал на одну особу, грн	2 345,8	2 174,1	2 524,3	2 978,4	2 707,3
Валова продукція сільського господарства у постійних цінах 2010 р., млн грн	11 809,4	12 318,3	14 489,1	14 028,8	14 946,9
рослинництва	6 881,4	6 360,8	8 540,5	8 106,3	9 028,8
тваринництва	4 928,0	5 957,5	5 948,6	5 922,5	5 918,1
Індекси валової продукції сільського господарства, у % до попереднього року	109,0	104,3	117,6	96,8	106,5
Індекси валової продукції в постійних цінах 2010 р. у відсотках до 1990 р.	104,7	109,2	128,5	124,4	133,3
Чистий прибуток (збиток), млн грн	1021,1	1735,4	2 015,4	2 553,9	1 326,5
у % до попереднього року	152,4	169,9	116,1	126,7	51,9
Питома вага прибуткових підприємств, %	79,0	77,9	88,2	89,4	82,1
Рівень рентабельності сільськогосподарського виробництва, %	18,3	18,1	27,1	24,9	9,7
Питома вага інвестицій у вартості основних засобів, %	3,7	2,9	2,5	2,1	1,9
Збільшення вартості основних засобів, у % до попереднього року	109,8	116,2	109,3	106,8	115,2
Питома вага основних засобів до валюти балансу, %	32,9	34,1	34,2	36,4	37,0
Питома вага амортизації в структурі витрат на виробництво продукції, %	4,3	4,2	4,1	4,1	4,5
Питома вага інвестицій в довгострокові біологічні активи рослинництва та тваринництва у % до загальної суми інвестицій в галузь	1,9	1,7	2,4	2,5	2,4

Джерело: дані Державної служби статистики України Головного управління статистики у Черкаській області

ної галузі області. Наслідком такого стану є не лише щорічне зменшення питомої ваги інвестицій у вартості основних засобів, але і вартості знову введених основних засобів як активної частини ресурсного потенціалу (табл. 2).

Приведені дані свідчать, що за досліджуваний період інвестиції в аграрну галузь області у 2013 р. порівняно з 2010 р. зросли на 5,6%. У 2011 р. інвестиції в аграрну галузь області порівняно з 2010 р. зросли на 20,0%, а у 2012 р. порівняно з 2011 р. – на 22,9%. На одного працівника в аграрній галузі області розмір інвестицій у 2013р. порівняно з 2012 р. скоротився на 271,1 грн і склав 2 707,3 грн. На тлі зростання вартості валової продукції сільськогосподарства в постійних цінах 2010 р. за досліджуваний період суб'єкти господарювання аграрної галузі області не нарощують обсяги інвестиції в основні засоби.

Якщо валова продукція в постійних цінах 2010 р. у 2013 р. порівняно з 2012 р. зросла на 6,5%, а порівняно з 1990 р. на 33,3%, то питома

вага інвестицій у вартості основних засобів, скоротилася на 0,2 відсоткових пункти. Варто відмітити, що фінансовий стан суб'єктів господарювання аграрної галузі області дає змогу нарощувати фінансові ресурси для інвестиційних проектів. За досліджуваний період намітилася стабільна тенденція щодо кількості прибуткових підприємств. Їх розмір коливається від 89,4% до загальної кількості суб'єктів господарювання у 2012 р. до 77,9% у 2010 р. при рівні рентабельності від 9,7% у 2013 р. до 27,1% у 2011 р. Це дає підстави стверджувати про їх здатність функціонувати на умовах самофінансування і самоокупності, можливості спрямування фінансових ресурсів в інвестиційні проекти. Незважаючи на те, що за досліджуваний період має місце збільшення вартості основних засобів та їх питомої ваги в структурі балансу аграрії не спрямовують фінансові ресурси в основні галузі аграрного виробництва. Зокрема у 2013 р. порівняно з 2012 р. вартість основних засобів зросла на 8,4 відсоткових пункти,

Таблиця 3

Наявність основних видів техніки суб'єктів аграрного виробництва Черкаської області (на кінець року, шт.)

Показники	2010	2011	2012	2013
Трактори	7 224	7 236	7 545	7 338
Вантажні та вантажно-пасажирські автомобілі	5 761	5 810	6 032	5 844
Причепи та напівпричепи	4 227	4 127	4 097	3 802
Плуги	2 722	2 733	2 847	2 899
Культиватори	2 943	2 994	3 132	3 195
Борони	17 066	17 638	16 874	16 915
Машини посівні та для садіння	3 451	3 542	3 690	3 618
Розкидачі гною і добрив	1 164	1 222	1 297	1 236
Доцувальні машини	146	139	116	143
Машини і пристрої для поливу	48	56	66	85
Машини для захисту сільськогосподарських культур	734	807	874	765
Сінокосарки	570	562	567	602
Жатки валкові	582	603	608	582
Комбайни:				
зернозбиральні	1 335	1 367	1 432	1 301
кукурудзозбиральні	166	171	168	156
кормозбиральні	380	371	367	354
картоплезбиральні	13	12	11	10
Техніка для післяурожайних робіт	746	796	818	892
Доїльні установки та апарати	941	958	946	939
Машини і механізми для приготування кормів	158	160	193	199
Роздавачі кормів:				
для великої рогатої худоби;	339	341	333	327
для свиней	59	49	58	58
Транспортери для прибирання гною	1 732	1 732	1 705	1 615
Введено в експлуатацію об'єктів сільськогосподарського призначення				
Тваринницькі приміщення, тис. скотомісць:				
для великої рогатої худоби	–	3,0	0,2	1,0
для свиней	5,0	84,7	2,0	11,5
Приміщення для птиці, тис. птахомісць	7 040,0	4 480,0	773,0	–
Силосні та сінажні споруди, тис. м ³	–	–	118,3	70,2

Джерело: дані Державної служби статистики України Головного управління статистики у Черкаській області

а питома вага основних засобів до валюти балансу – на 0,6 відсоткових пункти, інвестиції в довгострокові біологічні активи рослинництва і тваринництва скоротилися на 0,1 відсоткових пункти. Внаслідок такої практики суб'єкти господарювання аграрної галузі області фінансові ресурси вкладають в придбання імпортованої дорожого вартісної сільськогосподарської техніки, устаткування, чим стимулюють виробництво іноземних виробників. При придбанні дорогої сільськогосподарської техніки значно зростає вартість виробленої продукції, зокрема і за рахунок нарахованої амортизації, розмір якої у 2013 р. порівняно з 2012 р. зріс на 0,4 відсоткових пункти.

В економіці Черкащини аграрна галузь продовжує відігравати найважливішу роль (а власне область залишається індустріально-аграрною), є одним з основних виробників аграрної і агропромислової продукції України. Економічний розвиток Черкаської області значною мірою визначався загальноукраїнськими тенденціями щодо податкової, бюджетної, інвестиційної та соціальної політики. Матеріально-технічна база суб'єктів господарювання з року в рік старіє, скорочується і не оновлюється (табл. 3). За досліджуваний період надходження тракторів, комбайнів та іншої сільськогосподарської техніки суттєво скоротилося. В результаті кількість тракторів суб'єктів аграрного виробництва у 2013 р. проти 2012 р. скоротилася на 2,7%, вантажних автомобілів – на 3,1%, зернозбиральних комбайнів – на 9,1%, кукурудозбиральних комбайнів на – 7,1%.

Відсутність реальних джерел фінансування витрат інвестиційного спрямування негативно вплинуло на введення в експлуатацію об'єктів сільськогосподарського призначення. Протягом 2010-2013 рр. в цілому по області введено в експлуатацію приміщень для великої рогатої худоби на 4,2 тис. скотомісць, свиней – на 103,2 тис. скотомісць при зменшенні поголів'я худоби в цілому щодо суб'єктів господарювання аграрної галузі.

Станом на 1 січня 2014 р. поголів'я ВРХ у сільськогосподарських підприємствах порівняно з 2001 р. скоротилося на 58,5%, господарств населення – на 28,0%. За досліджуваний період зменшується поголів'я корів. Зокрема в сільськогосподарських підприємствах станом на 1 січня 2014 р. порівняно з аналогічним періодом 2001 р. – на 61,6 тис. голів, господарств населення – на 32,1 тис. голів. Аналогічна ситуація з поголів'ям овець і кіз, зменшення якого станом на 1 січня 2014 р. порівняно з 2001 р. у сільськогосподарських підприємствах склало 2,7 тис. голів, господарств населення – 21,3 тис. голів. Позитивним щодо суб'єктів господарювання області є збільшення поголів'я птиці та зростання поголів'я всіх видів тварин на фермерських господарствах. З метою збереження і нарощування поголів'я худоби і птиці необхідна виважена державна політика, спря-

мована на підтримку аграрної галузі в цілому і розвитку тваринництва зокрема.

Водночас, як зауважує О.Є. Гудзь, неспроможність більшості керівників аграрних підприємств працювати в нових умовах, застосовувати фінансовий менеджмент, нові виробничі та маркетингові технології для досягнення сталого економічного зростання розвитку своїх підприємств є однією з причин зниження прибутковості, а тому й їх конкурентоспроможності [4, с. 89].

Дієвою формою підвищення інвестиційної конкурентоздатності суб'єктів господарювання аграрної галузі області є створення нових форм господарювання, зокрема інтеграційних. Поєднання в одному крупному підприємстві сільськогосподарського виробництва, переробки і торгівлі приносить відчутний прибуток, дає змогу підвищити заробітну плату працівникам, успішно вирішувати соціальні проблеми колективу, забезпечує подальший розвиток виробництва за рахунок власних ресурсів [5, с. 26].

В аграрній галузі Черкащини в останні роки інтенсивно поширюється інтеграція суб'єктів господарювання аграрної галузі з промисловими підприємствами. Зокрема фірма «Байс» (м. Умань) об'єдналася із аграрними формуваннями ТОВ «Громи» та ТОВ «Собківка». При органічній сполуці промислового і аграрного виробництва принципово по-новому вирішується одна з найактуальніших проблем, тобто згладжуються економічні протиріччя між інтегруючими галузями і підприємствами. Приклади інтеграції суб'єктів господарювання аграрної галузі беззаперечні. Водночас інвестиційна політика повинна базуватися на науково обґрунтованому співвідношенні державної підтримки, національного, приватного та іноземного капіталів у створенні передумов нових інтеграційних формувань всіх типів.

Вітчизняний і зарубіжний інтеграційний досвід свідчить, що найбільш ефективною є вертикальна інтеграція, яка охоплює весь технологічний процес, від виробництва сільськогосподарської продукції до реалізації продукції її переробки. Як свідчить практика, господарювання суб'єктів господарювання в умовах агропромислової інтеграції позитивно впливає на організацію виробництва, сприяє прискоренню колообігу виробничого циклу. По-перше, зникає необхідність у посередниках, що постачають промислові підприємства сільськогосподарською сировиною, а це дає змогу вивільнити оборотні активи з сфери обігу, що позитивно впливає на конкурентоздатність продукції. По-друге, прискорюється просування продукції і сировини, що швидко псується через усі ланки технологічного процесу, що має важливе значення, оскільки зводяться до мінімуму її втрати. По-третє, значно скорочуються транспортні витрати, що здорожували продукцію, яку постачають переробним підприємствам. По-четверте, об'єднання фінансових ресурсів промислових і аграрних підприємств дає змогу

значні суми спрямовувати в інвестиційну діяльність, запроваджувати більш прогресивні технології виробництва продукції.

Ефективна інтеграція між агропромисловим комплексом, зокрема і національною економікою в цілому, повинна забезпечуватися шляхом встановлення оптимальних пропорцій між обсягом потреб і виробництвом, з одного боку, і між затратами всіх галузей, що беруть участь у виробництві продуктів харчування, з іншого боку.

При цьому головним потенціалом зростання конкурентоспроможності, ощадливості і стійкого розвитку аграрної галузі є забезпечення рівноваги на двох рівнях: приведення сировинного забезпечення і переробних потужностей до потреб в новітній техніці та передових, більш прогресивних, технологій виробництва переробки сільськогосподарської сировини; забезпечення відповідно до ринкових умов інноваційного розвитку всіх галузей економіки, пов'язаних з виробництвом сільськогосподарської продукції на основі збалансованого розвитку.

Висновок. Підсумовуючи результати проведеного дослідження, слід зазначити, що на конкурентоздатність суб'єктів аграрного виробництва суттєво впливає їх інвестиційне забезпечення за рахунок різних джерел фінансування. Збільшення фінансових ресурсів для забезпе-

чення інвестиційних проектів аграріїв можливе за рахунок впровадження нормативного розподілу прибутку зі спрямуванням коштів в операційну та інвестиційну діяльність, відособленого зберігання коштів за видами діяльності в установах банку, створення спеціального фонду від продажу земель сільськогосподарського призначення за умови зняття мораторію на їх продаж.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Таранков В.М. Пути улучшения организации оборотных средств сельскохозяйственных предприятий / В.М. Таранков // Деньги и кредит. – 1988. – № 8. – С. 26, 26-34.
2. Герасімова Т.П. Фінансово-кредитне забезпечення аграрного виробництва в умовах фінансової кризи / Т.П. Герасімова // Науковий вісник Буковинської державної фінансової академії: зб. наукових праць. Серія «Економічні науки». – Чернівці: Технодрук, 2010. – С. 28-34.
3. Дем'яненко М.Я. Фінансово-кредитний механізм в умовах формування ринкових відносин / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 1998. – № 8. – С. 35-41.
4. Гудзь О.Є. Забезпечення сільськогосподарських підприємств кредитними ресурсами / О.Є. Гудзь // Економіка АПК. – 2003. – № 1. – С. 86-90.
5. Болоболов А. Конкурентоспособность аграрного производства / А. Болоболов // Международный сельскохозяйственный журнал. – 2003. – № 3. – С. 25-28.